

Varnost dela v državnih gozdovih Slovenije

Pavle KUMER*

Stanje varnosti dela v gozdarskih organizacijah - podjetjih, ki opravljajo proizvodna dela v državnih gozdovih Slovenije - smo ocenili na osnovi podatkov o delovnih nezgodah in s primerjavo obdobja od 1970 do 1989 in od 1990 do 1997.

Podatki za obdobje 1970 - 1989 so bili obdelani in so na razpolago v literaturi (LIPOGLAVŠEK 1993), podatke za obdobje 1990 - 1997 pa smo zbrali s pomočjo strokovnih delavcev varstva pri delu pri sedanjih gozdarskih podjetjih preko Splošnega združenja gozdarstva Slovenije. Vsem, ki so v tej nalogi sodelovali, velja iskrena zahvala. Takoj moram tudi ugotoviti, da vsi sodelujoči niso enako natančno ustregli naši zamisli in zato ima tudi opravljena primerjava nekatere pomanjkljivosti.

V prvem primerjalnem obdobju je nastala vrsta sprememb na tehnološkem, organizacijskem in izobraževalnem področju v gozdarstvu. Pri tem mislimo na popolno uvedbo motornih žag pri sečnji, uvedbo traktorskega spravila, mehaniziranje nakladanja gozdnih lesnih sortimentov, dodelavo na mehaniziranih skladiščih in na uveljavitev poklicnega izobraževanja gozdarskih proizvodnih delavcev. Temu razvoju in spre-

membam je nedvomno sledil tudi razvoj varstva pri delu. Varnost in zdravje gozdarskih delavcev sta dosegla zadovoljivo stanje. V drugem obdobju med leti 1990 - 1997 ni bilo na tehnološkem in izobraževalnem področju bistvenih sprememb, zaradi drugačne organizacije pa se je zmanjšalo število zaposlenih delavcev (preglednica 2). Stanje varnosti dela in zdravja gozdarskih proizvodnih delavcev bi zato moralo slediti trendom preteklega obdobja in biti ugodnejše, kakor ob koncu obdobja 1970 - 1989. Zaradi nekaterih novih možnosti nabave tehnološke opreme, ustreznih varovalnih sredstev in opreme, obstoječega znanja in izkušenj pri zagotavljanju varnosti dela in zdravja delavcev v gozdarstvu je takšna podinena povsem upravičena.

Znano je, da število delovnih nezgod in poklicnih obolenj v neki delovni organizaciji dobro kaže stanje varnosti in zdravje delavcev. Zato smo najprej primerjali pogostnost nezgod pri delu v primerjalnih obdobjih. V obdobju 1970 - 1989 se je pogostnost nezgod v slovenskem družbenem gozdarstvu (preglednici 1a in 1b) pri večini gozdnih gospodarstev postopoma valovito zniževala. Podatki za obdobje 1990 - 1997 (preglednica

Preglednica 1a: Pogostnost poškodb delavcev po gozdnogospodarskih organizacijah v obdobju 1970 - 1979 (% števila zaposlenih delavcev)

Leto	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	Povprečno 1970-79
GGO	-	-	-	-	-	13	11	11	10	10	~ 12
Skupaj	-	-	-	-	-	13	11	11	10	10	~ 12
Tolmin	-	-	13	10	10	11	11	9	8	8	10
Bled	18	17	14	18	16	19	9	11	9	12	14
Kranj	20	21	19	16	12	13	9	9	8	9	14
Ljubljana	16	16	14	14	13	11	11	10	10	7	12
Postojna	12	-	12	13	11	10	11	9	8	9	11
Kočevje	24	19	20	17	16	14	14	14	14	13	17
N. mesto	18	16	17	19	18	16	11	14	12	11	15
Brežice	-	-	-	-	11	10	10	10	10	8	(10)
Celje	14	14	14	10	14	10	10	7	7	8	11
Nazarje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	(9)
Sl. Gradec	-	-	18	15	13	12	11	10	9	10	12
Maribor	-	-	-	-	-	12	10	9	12	10	(10)
Snežnik	-	23	19	15	13	12	10	12	13	11	14

- ni podatka

* Mag. P. K., dipl. inž. gozd., Vegova 24, 3000 Celje, SLO

Preglednica 1b: Pogostnost poškodb delavcev po gozdnogospodarskih organizacijah v obdobju 1980 - 1989 (% števila zaposlenih delavcev)

Leto	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	Povprečno	
											80-89	70-89
GGO												
Skupaj	9	10	11	11	10	9	10	10	10	9	10	11
Tolmin	10	11	12	12	13	10	9	14	11	11	11	11
Bled	12	15	12	11	11	13	12	11	15	10	12	13
Kranj	9	8	9	7	8	8	7	11	8	9	8	11
Ljubljana	8	9	9	11	10	8	9	10	9	7	9	11
Postojna	9	9	10	13	11	10	9	10	11	10	10	10
Kočevo	12	10	13	11	12	12	10	13	10	9	11	14
N. mesto	10	10	13	13	12	10	13	10	9	10	11	13
Brežice	8	6	10	7	11	6	12	5	8	8	8	9
Celje	6	7	9	5	5	5	5	5	5	4	6	8
Nazarje	11	11	10	11	8	7	9	9	5	6	9	9
Sl. Gradec	10	9	8	10	9	10	11	11	11	12	10	11
Maribor	10	11	12	11	12	9	10	9	13	8	11	10
Snežnik	13	13	12	11	11	10	11	10	10	9	11	12

3) nam povedo, da je pogostnost delovnih nezgod ostala v povprečju enaka ali se je celo znižala. Toda če sledimo trendu, lahko ugotovimo, da v drugem delu zadnjega obdobja pogostnost delovnih nezgod izrazito narašča. Ta ugotovitev pa povsem nasprotuje našim pričakovanjem, da bi se moralo število delovnih nezgod postopoma manjšati. Torej dejstva, da v obravnavanem obdobju ni bilo večjih sprememb pri gozdarskem proizvodnem delu, da so zaostrene delovne razmere povečale disciplino pri delu, da je bila možna oskrba z

ustreznimi varovalnimi sredstvi, da neposredni vodje niso več opravljali nekaterih del, ki so jih odtegovala od prisotnosti na deloviščih, niso pripomogla k večji varnosti gozdarskih proizvodnih delavcev. **Zdi se torej, da so razlogi za slabšanje stanja varnosti pri gozdarskem proizvodnem delu predvsem subjektivne narave.** Za takšno stanje bi bilo treba ugotoviti prave vzroke. Pri posredovanju podatkov za ta prispevek je večina sodelujočih že poskušala odkriti razloge za stanje varnosti v njihovem delovnem okolju.

Preglednica 2: Število zaposlenih po gozdarskih podjetjih v Sloveniji v obdobju 1990-1997

Leto	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Gozdarsko podjetje								
Skupaj (brez Snežnika)	5.229	*4.330	3.547	3.179	*2.376	2.047	1.922	1.820
SGG Tolmin d.d.	205	*153	138	117	115	129	98	97
GG Bled d.d.	363	*297	258	234	*199	171	170	166
GG Kranj d.d.	110	111	100	*78	80	*54	49	46
Gozd d.d. Ljubljana	486	282	256	238	*97	94	93	86
GG Postojna d.d.	554	478	*398	338	*164	247	244	213
Grča d.d. Kočevo	699	535	425	398	*303	*244	235	211
GG Novo mesto d.d.	600	514	*400	382	320	*271	259	245
GG Brežice	344	*163	173	134	*80	78	78	76
GG Celje p.o.	323	285	243	*187	*128	100	90	83
GG Nazarje d.d.	269	217	207	214	*88	103	90	97
GG Sl. Gradec p.o.	753	621	488	428	*364	281	283	297
GG Maribor d.d.	746	600	*393	363	*280	221	184	155
GL M. Sobota d.d.	51	48	45	40	36	32	30	30
G Gornja Radgona	26	26	23	23	22	22	19	18
GP Snežnik d.d.	-	-	-	-	335	*290	308	303

* Očitno skokovito zmanjšanje

Iz domače in tuje prakse

Preglednica 3: Pogostnost poškodb delavcev po gozdarskih podjetjih v Sloveniji v obdobju 1990-1997

Leto	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	Povprečno
Gozdarsko podjetje									
Skupaj - povprečno	7,9	7,5	8,7	8,8	-10,6	-11,1	-13,4	-12,9	10,1*
SGG Tolmin d.d.	21	18	17	15	19	14	23	18	18,1*
GG Bled d.d.	11	7	10	13	12	16	15	14	12,3*
GG Kranj d.d.	20	11	9	9	10	11	16	17	12,9*
Gozd d.d. Ljubljana	6	5	5	5	6	7	12	13	7,4*
GG Pristojna d.d.	7	8	7	8	14	10	15	15	10,5*
Grča d.d. Kočevje	7	5	10	10	11	10	14	19	10,8*
GG Novo mesto d.d.	8	8	12	7	10	15	17	16	11,6*
GG Brežice	6	11	10	6	8	9	6	9	8,1
GG Celje p.o.	4	4	4	4	2	4	8	6	4,5*
GG Nazarje d.d.	9	7	6	9	23	12	16	4	10,8
GG Sl. Gradec p.o.	11	14	10	14	10	13	13	14	12,4
GG Maribor d.d.	8	8	11	10	10	7	14	12	10,6
GI M. Sobota d.d.	8	15	18	10	8	19	7	10	11,9
G Gornja Radgona	8	0	4	8	0	5	0	6	3,9
GP Snežnik d.d.	-	-	12	14	9	10	9	8	10,0

* Črtenje pomeni v zadnjih letih

Število regularno priznanih poklicnih obolenj (vibracijska obolenja rok in poklicna naglušnost) gozdarskih delavcev za obdobje 1970 - 1988 (preglednica 5) se po posameznih gozdarskih organizacijah zelo razlikuje odvisno tudi od časa, kraja in števila zdravstvenih pregledov. Skupaj s podatki o delovnih nezgodah pa dokaj kritično kaže na stanje varnosti dela v posamezni gozdarski organizaciji. Podatki o poklicnih obolenjih za obdobje 1990 - 1997 (preglednica 4) ka-

žejo, da poklicna obolenja še vedno nastajajo in se pri nekaterih gozdarskih podjetjih tudi na novo pojavljajo, čeprav jih prej že dolgo vrsto let niso na novo odkrili. Pojavljajo se tudi druga obolenja, ki se lahko v zvezi z delom priznajo kot poklicna. Novost so tudi odškodninski zahtevki zaradi posledic poklicnih obolenj (trenutno pri GG Slovenj Gradec, Celje in Pristojna). Očitno bodo v bodoče poklicna obolenja spet močneje ogrožala gozdarske proizvodne delavce in

Preglednica 4: Število poklicnih obolenj gozdarskih delavcev v obdobju 1990 - 1997 - po podatkih gozdarskih organizacij

Leto	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Gozdarsko podjetje	n	n	n	n	n	n	n	n
SGG Tolmin d.d.	1	1	0	0	0	0	1	0
GG Bled d.d.	0	0	0	0	86	73	73	74
GG Kranj d.d.	0	0	0	0	0	0	0	0
Gozd d.d. Ljubljana	12	7	5	14	0	0	0	0
GG Pristojna d.d.	0	2	1	1	1	0	1	0
Grča d.d. Kočevje	0	1	2	2	0	0	0	0
GG Novo mesto d.d.	0	0	0	0	0	0	0	0
GG Brežice	0	0	0	0	0	0	0	0
GG Celje p.o.	0	0	0	0	0	0	1	1
GG Nazarje d.d.	4	3	3	0	0	0	0	0
GG Sl. Gradec p.o.	2	3	2	1	1	2	22	5
GG Maribor d.d.	8	4	6	2	5	0	1	0
GI M. Sobota d.d.	0	0	0	0	0	0	0	0
G Gornja Radgona	0	0	0	0	0	0	0	0
GP Snežnik d.d.	0	0	0	0	0	0	0	0

Preglednica 5: Poklicna obolenja v gozdarstvu Slovenije po GGO

GGO	Leto	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Tolmin	V	-	-	2	2	7	9	16	2	2	2	3	4	4	2	8	8	-	4	2
	S	-	-	6	6	1	19	41	33	10	7	3	10	10	9	6	6	11	14	10
Bled	V	13	13	19	15	11	9	8	7	7	6	6	6	5	7	6	-	1	-	-
	S	4	4	3	8	12	11	15	15	16	14	15	17	16	15	15	-	-	-	-
Kranj	V	3	-	8	5	2	-	1	-	1	-	2	-	-	5	-	1	-	-	-
	S	-	-	2	-	1	1	8	-	15	2	14	-	-	12	-	10	1	-	13
Ljubljana	V	28	25	20	18	16	15	15	17	17	18	15	14	6	4	10	4	8	5	7
	S	12	12	8	10	10	10	10	12	14	16	15	20	19	6	25	12	20	8	10
Postojna	V	-	-	24	-	24	-	10	-	5	-	4	-	4	-	-	-	-	-	-
	S	-	-	31	-	1	-	15	-	6	-	6	-	22	-	7	1	6	-	-
Kočevje	V	1	-	1	-	1	1	4	1	5	2	2	4	-	-	1	1	-	2	1
	S	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
N. mesto	V	11	-	-	15	-	-	4	6	-	-	-	-	5	-	-	3	-	-	-
	S	4	-	-	4	-	-	50	-	-	39	-	-	8	-	-	17	-	-	-
Brezice	V	-	-	-	-	15	2	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	S	-	-	-	-	1	3	-	4	-	-	-	-	-	3	3	-	-	-	-
Celje	V	13	30	22	12	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	S	-	-	15	4	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nazarje	V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	1	4	5	6	4	8	4	1
	S	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	1	3	2	3	1	3	1
Sl. Gradec	V	-	-	2	2	1	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	S	-	-	12	11	3	1	4	6	16	12	13	6	2	12	15	13	10	2	7
GG Maribor	V	-	-	-	-	-	-	30	40	50	63	-	19	-	7	-	12	-	1	-
	S	-	-	-	-	-	-	-	-	-	88	12	62	-	93	10	11	22	2	5

V = vibracijsko obolenje, S = okvara sluha

hrati tudi ekonomsko sposobnost gozdarskih podjetij. To nedvomno zahteva resno obravnavanje poklicnih obolenj v gozdarstvu.

Ugotavljanje stanja varnosti dela in zdravja gozdarskih delavcev v gozdarskih podjetjih ter določanje in izvajanje ustreznih varnostnih ukrepov so osnovna in zahtevna naloga varstva pri delu. Razlogi za sedanje stanje, ki so jih navedli pri zbiranju podatkov sodelujoči varstveni delavci in jim bo morala varstvo pri delu v prihodnje nameniti pozornost, so naslednji:

- slaba prilagodjenost težake dela zelo zahtevnim delovnim razmeram v gozdarski proizvodnji,
- obstoj poklicnih obolenj,
- pojavljanje poškodb zunaj dela ali delovne zadolžitve v prostem času,
- neugodna starostna struktura gozdarskih proizvodnih delavcev in s tem povezano kadrovanje in izobraževanje poklicnih gozdarskih delavcev,
- nesebnih varovalnih sredstev posekod še vedno ne uporabljajo dosledno, kar je odraz slabe varstvene kulture.

Nadalje je zelo aktualen problem veliko število invalidov v gozdarskih podjetjih in njihovo zaposlovanje. Tu bodo nujne tudi sistemske rešitve pri zakonodaji, zdravstvu, kadrovanju in izobraževanju. Posodobiti bo treba tudi obstoječe izvršilne predpise na področju varstva pri delu v gozdarstvu. Na zdravstveno stanje gozdarskih delavcev vplivajo seveda splošne družbene razmere, dodatno pa ga slabšajo zahtevne delovne razmere v gozdarstvu in nezadostna poučenost in prilagojenost gozdarskih delavcev tem razmeram. Zanje je namreč še posebej pomembna ustrezná prehrana, možnost vzdrževanja psihofizičnih sposobnosti in preventivno ohranjanje zdravja. Organizacija dela, izvajana sistematično, ima pomembno vlogo pri zagotavljanju varnosti dela. Strokoven pristop zagotavljanja varnosti in zdravja delavcev lahko omogočajo le raziskave gozdarskega dela v sedanjih razmerah razvoja tehnologije dela.

Navedena spoznanja o varnosti in zdravju gozdarskih delavcev nas opozarjajo na vrsto nalog, ki jih bomo morali opraviti. Lažje jih bomo zmogli, če bomo znali strokovno in angažirano ravnati. Upam, da bo tudi ta

prispevek povezal naše interese in prizadevanja v prid varnosti in zdravja gozdarskih delavcev in s tem izboljšal gospodarnost dela gozdarskih gospodarskih družb.

VIRI

LIPOGLAVŠEK, M., 1993. Nezgode pri delu v družbenih gozdovih Slovenije. - Zbornik gozd. in les, 41, s. 111-137.

Gradivo varnostnikov gozdarskih podjetij - Splošno združenje gozdarstva Slovenije: Bled - I. Jeklar; Brežice - B. Papac; Celje - B. Jurko; Kočevje - L. Poje; Kranj - V. Novak; Ljubljana - J. Žvab; Maribor - M. Verdnik; M. Sobota - J. Kocer; Nazarje - S. Uzar; Novo mesto - A. Kastelic; Postojna - B. Plesničar; G. Radgona; Slovenj Gradec - E. Ruter; Snežnik - R. Zadnik; Tolmin - R. Vončina.

GDK: 304 + 308

Zagotavljanje varstva pri delu pri manjših pravnih osebah, ki izvajajo proizvodna dela v gozdarstvu

Bogdan PLESNIČAR*

1 UVOD

Gozdarska obrtna dejavnost je bila v preteklosti slabo razvita. Lahko rečemo, da v organizirani gozdni proizvodnji, izvzemši privatne gozdove, skorajda nismo poznali obrtniškega načina izvajanja gozdnih del. Z velikimi družbeno-političnimi spremembami v Republiki Sloveniji po letu 1991 se je stanje na tem področju bistveno spremenilo. Nova ustavna in zakonska podlaga sta omogočila hiter razvoj novih razmer na trgu storitev in delovne sile na področju gospodarskih in negospodarskih dejavnosti. Gozdarstvo se je že v začetku soočilo z velikimi organizacijskimi, ekonomskimi in socialnimi težavami, ki so se bliskovito zaostrovale in pripeljale slovensko gozdarstvo v položaj velikih racionalizacij, odhodov delavcev, ukinjanja nekaterih osnovnih dejavnosti in s tem povezanim padcem gospodarske in ekonomske moči. K dokončni spremembi razmer ter novi ureditvi stanja na terenu je svoj delež prispeval tudi novi Zakon o gozdovih (Ur.l. RS, št. 30/93), ki je postavil nove okvire slovenskemu gozdarstvu in gozdarjem.

2 SPREMEMBE NA TRGU STORITEV IN DELOVNE SILE

Nekdanja Gozdna gospodarstva so se različno odzvala na nove razmere. Nekatera, žal je bilo teh manj, so sicer bistveno zmanjšala svoj obseg dejavnosti, vendar so v svoji osnovni ponudbi obdržala vsa tista področja dela, na katerih so bila dejavna tudi prej. Vzpo-

redno tem procesom so na trgu dela in storitev začele nastajati tudi nove samostojne profitne enote - podjetja, bodisi izpeljanke iz nekdanjih GG-jev ali njihovih organizacijskih enot. Na drugi strani se je kot konkurenčen partner na trgu dela in storitev začelo pojavljati vse večje število manjših pravnih oseb, d.o.o. - jev in samostojnih podjetnikov z registrirano gozdarsko dejavnostjo. V Sloveniji je danes z gozdarsko dejavnostjo registriranih 49 pravnih oseb (vir: Agencija RS za plačilni promet, maj 1998). Na področju gozdarstva pa izvaja dela tudi 125 samostojnih podjetnikov (Vir: Gospodarska zbornica, maj 1998).

2.1 Pojav nelojalne konkurence in neurejen nadzor nad novo nastalimi razmerami

Osnovni problem, ki se je oblikoval že na samem začetku ustanavljanja novih manjših podjetij in zasebnih izvajalcev del v gozdovih, je bila pretrgana kontinuiteta organiziranega zagotavljanja vseh tistih predpisanih aktivnosti, ki so v nekdanjih gozdarskih delovnih organizacijah potekale. Če upoštevamo dejstvo, da je večina lastnikov manjših zasebnih podjetij in samostojnih podjetnikov izšla iz vrst nekdanjih delavcev Gozdnih gospodarstev, potem je še posebej nerazumljivo to, da novo nastali nosilci dejavnosti niso znali ali hoteli sebi in svojim zaposlenim zagotoviti osnovnih pogojev in ukrepov s področja varstva pri delu. Stanje na terenu je v času med leti 1993 do 1997 začelo postajati nevzdržno, saj je nelojalna konkurenca Gozdnim gospodarstvom povzročala velike težave pri pridobivanju del.

Ustrezne državne institucije, ki bi morale poskrbeti za ureditev razmer na vseh področjih poslovnega živ-

* B. P., var. inž., Gozdno gospodarstvo Postojna d.d., Vojkova 9, 6230 Postojna. SLO